

Graduat Superior en Disseny
Curs acadèmic 2009-10

Programa

Assignatura
092010 **HISTÒRIA DE L'ART I DEL DISSENY II**

6 crèdits	3er curs	Obligatòria general	Semestral
-----------	----------	---------------------	-----------

Llengua o llengües de docència: català i castellà

Professorat: Marisa Garcia
Isabel Campi
Sebastià Duatis

I. Descriptor

Estudi històric i teòric de la concepció de la forma i de les idees estètiques en el camp de l'art i del disseny en el segle XX.

2. Continguts i objectius

El temari ofereix un estudi històric i teòric de la concepció de la forma i de les idees estètiques en els camps de les arts plàstiques i del disseny gràfic, de producte i d'interiors, amb especial atenció al segle XX. L'assignatura vol donar a conèixer l'història de l'art i del disseny del segle XX, amb especial èmfasi pel que fa a les idees i l'evolució del pensament. Es pretén que l'estudiant adquireixi una cultura visual en relació a l'art i al disseny del segle XX i, així mateix, que aprengui i exerciti habilitats de recerca i de documentació històrica.

El curs prioritza l'estudi crític de les principals manifestacions històriques dins l'àmbit de la cultura material, artística i arquitectònica del segle XX. Aquests coneixements permetran a l'estudiant situar-se conceptualment per a una comprensió global del disseny i les seves interrelacions amb el marc social.

L'estudiant ha de poder contextualitzar els problemes de disseny i comprendre les seves relacions amb els fenòmens socials, polítics i culturals de la seva època. També ha de saber reflexionar críticament sobre el disseny i sobre el seu paper en els diversos àmbits (cultural, econòmic, social i polític) d'una societat.



3. Competències que l'estudiant ha d'assolir

3.1. Competències específiques:

CE16 Demostrar entendre i interpretar de manera pertinent i raonada els textos d'història, teoria i crítica del disseny.

CE19 Demostrar conèixer els mètodes d'investigació rellevants per a la projectació i la teoria, l'anàlisi i la crítica del disseny i de l'art.

CE21 Disposar de recursos i capacitats per a relacionar conceptes i llenguatges de diferents especialitats de disseny.

3.2. Competències transversals:

CT3 Demostrar conèixer i utilitzar correctament les fonts documentals i la bibliografia necessària tant per a la projectació com per a l'anàlisi i crítica raonada del disseny.

CT15 Valorar i preservar el patrimoni cultural, artístic i paisatgístic.

CT17 Demostrar que coneix els fenòmens innovadors i els nous llenguatges i propostes culturals.

CT19 Demostrar una disposició afectiva positiva envers els valors estètics i les qualitats formals de l'entorn material i visual.

4. Temari

Bloc de contingut I: Grup Disseny de Producte (30 sessions)

1.1. Resum de les principals qüestions plantejades al segle XIX: Panorama de final de segle/La fotografia i la nova percepció de la realitat/ El conflicte amb el positivisme/ L'impressionisme i l'arquitectura dels enginyers considerades com l'opció científista de l'art/ El simbolisme i l'arquitectura historicista considerades l'opció de contingut moralista de l'art./

1.2. El Modernisme: Plantejaments generals i context sociològic/ Característiques que defineixen el moviment: naturalisme, exotisme i nacionalisme. Forma i estructura del Modernisme/ El Modernisme a França, Bèlgica i Alemanya.

1.3. El Modernisme català: Context polític, social i econòmic/ Els orígens: Eclecticisme i recuperació del gòtic/ Els anys 90 i la definició de l'estil/ L'eclosió de 1900

1.4. De Glasgow a Viena: Ch.R. Mackintosh i el grup *The Four*/ El *Jugendstil* vienès: La recuperació del *Biedermeier*/ Gustav Klimt i l'esperit de la Secessió /El magisteri d'Otto Wagner/ La radicalitat de Josef Hoffman/ Els escrits i l'obra d'Adolf Loos/ El Wiener Werkstätte

1.5. El debat sobre art i indústria: La Werkbund, la regeneració social i cultural d'Alemanya/ El paper de Herman Muthesius/ Peter Behrens i la AEG. / El racionalisme productiu: El Taylorisme i la gestió científica del treball/ La estandarització de components i la normalització/ El fordisme i la teoria del model únic/

2.

2.1. De Stijl i el neoplasticisme: Els antecedents en la tradició, la cultura i la filosofia holandesa/ Theo Van Doesburg i la fundació de la revista/ Piet Mondrian i l'abstracció objectiva/ L'arquitectura neoplasticista: Fonaments teòrics/ Rietveld: arquitectura i mobiliari

2.2. L'avantguarda russa: L'avantguarda pre-revolucionària/ El Suprematisme/ El constructivisme: L'avantguarda i la revolució/ La construcció no utilitària i l'evolució del llenguatge formal/ De l'estudi al carrer/ Cap a una base teòrica: la fusió entre forma i utilitat/ El programa del productivisme/ Els Vhutemas de Moscú

2.3. La Bauhaus La Bauhaus expresionista/ El viratge cap a la nova unitat entre art i tècnica/ L'exposició de 1923 i la Haus am Horn/ L'escanyament econòmic i el tancament de Weimar/ L'etapa de Dessau: L'edifici/ Les reformes pedagògiques / La reforma del curs bàsic/ Els tallers/ La dimissió de Gropius i l'arribada de Meyer/ Les noves directrius col·lectivistes i constructivistes/ L'hegemonia dels tallers/ L'arquitectura com a síntesi i com a projecte social/ La dimissió de Meyer i la direcció de Mies van der Rohe/ Tancament, diàspora i mitificació.

2.4. La funcionalitat com a categoria estètica. El origen de la tradició funcional/ Les analogies del funcionalisme: l'orgànica, la moral i la mecànica/ El programa del Moviment Modern/ La màquina d'habitar/ L'estètica d'allò net/ La cuina eficient/ Les dones i el consum/ El moble de tub/ La difusió del Moviment



Modern: les exposicions, la Colònia Weissenhof, els CIAM, les revistes, el cinema.

2.5. Els fundadors de l'arquitectura moderna: El panorama constructiu després de la primera Guerra Mundial/ El paper social de l'arquitecte. Els congressos del CIAM/Le Corbusier o el racionalisme formal/Walter Gropius i Mies van der Rohe o el racionalisme metodològic/Alvar Aalto o el racionalisme empíric/ Frank Lloyd Wright o el racionalisme orgànic

3.

3.1. La dècada aerodinàmica: La crisi dels anys trenta/ Una nova societat de consum/ Nous materials i noves tecnologies/ Apareix el dissenyador industrial/ L'"Streamlining"/ El pares de l'"Streamlining"/ Norman Bel Geddes/ Raymond Loewy/ Henry Dreyfuss/ Richard B. Fuller/ El vaixell aerodinàmic/ Els ferrocarrils aerodinàmics/ Els automòbils aerodinàmics/ 1939 La fira del món del demà a N.Y.

3.2. El disseny en la guerra i la reconstrucció: Les conseqüències de la investigació militar/ El nou ordre econòmic mundial/ De com Nova York va prendre el mercat de l'art a París

3.3. Els anys cinquanta: L'expansió de l'economia/ La societat de consum i el gust popular/ La fascinació per la modernitat/ Els programes de reconstrucció i nous habitatges/ La diversitat de tendències.

3.4. El Pluralisme de tendències: El "Borax" o la continuació del "Streamlining"/ L'organicisme/ El Neofuncionalisme.

4.

4.1. L'emergència dels disseny nacionals: El disseny escandinau i els seus ideals estètics i socials/ Finlàndia/ Dinamarca/ Suècia

4.2. El disseny italià: Estil i individualisme/ El paper de la revista Domus/ Les Trienales/ Els grans mestres pioners: Nizzoli, Ponti, Mollino

4.3. El disseny alemany: L'Alemanya de postguerra/ El disseny entès com una forma d'organització social/ El disseny com a eina de reconstrucció/ Característiques del disseny alemany

4.4. La HfG d'Ulm: Orígens i fundació/ Sis fases-sis idees:Fase fundacional/ La nova Bauhaus/ Disseny i ciència/ L'obsessió de la planificació/ El model Ulm/ Fallida i tancament/ El curs bàsic/ El departament de producte/ El departament de comunicació visual/ Ciències de la comunicació/ La continuïtat de les idees d'Ulm

4.5. El anys seixanta: La força de la cultura juvenil i l'emergència dels estudis semiòtics/ El Pop-Art americà/ El Pop-Art britànic/ El conflicte amb el disseny ortodox/ El disseny Pop/ El moment inflable.

Durant el curs es projectaran 3-4 pel·lícules molt característiques de cada període.



Bloc de contingut 2: Grup Disseny Gràfic (30 sessions)

- 1- Panorama de l'art a finals del S XIX
- 2- La imatge de la industrialització
- 3- L'Art Nouveau
- 4- La gràfica de la Belle Époque
- 5- De Glasgow a Viena
- 6- La irrupció del funcionalisme
- 7- Les primeres avantguardes pictòriques
- 8- El moviment cubista
- 9- El futurisme
- 10- La propaganda política i social
- 11- L'avantguarda a Rússia
- 12- Dadà i surrealisme
- 14- La Nova tipografia
- 15- El moviment funcionalista i la Bauhaus
- 16- Art i publicitat
- 17- La guerra ideològica
- 18- L'art als anys quaranta i cinquanta
- 19- El grafisme als anys quaranta i cinquanta, entre l'Styling i la Bona Forma
- 20- Consolidació del disseny gràfic. Les grans escoles nacionals
- 21- Art i disseny a mitjans del S XX
- 22- De la propaganda institucional a la gràfica d'oposició
- 23- L'altra gràfica
- 24- El disseny gràfic a Catalunya

Bloc de contingut 3: Grup Disseny d'Interiors (30 sessions)

I.

- 1.1. La revolució industrial: conseqüències des del punt de vista del disseny.
- 1.2. Final de segle i debat art - indústria. El concepte d'ornament.
- 1.3. L'Art Nouveau en totes les seves manifestacions.
2.
 - 2.1. El desenvolupament del disseny industrial: el Deutsche Werkbund i Peter Behrens.
 - 2.2. Canvi de segle: les avantguardes i l'estètica de la màquina.
 - 2.3. Bauhaus: pedagogia i producte.
3.
 - 3.1. Racionalitat i productivisme. El moviment modern.
 - 3.2. L'art déco i els anys vint.
 - 3.3. EUA: *Streamline* i l'estètica aerodinàmica.
 - 3.4. Panorama europeu entre les dues guerres: Escandinàvia, Alemanya i Itàlia.
4.
 - 4.1. El disseny des del 1945.
 - 4.2. Crisi de la modernitat.
 - 4.3. Últimes dècades: perspectives de futur.

5. Avaluació

L'avaluació tindrà en compte:

- 1) L'assistència i la participació en el curs acadèmic i la realització de les activitats programades.
- 2) L'elaboració de treballs individuals i en equip, d'acord amb pautes que es determinaran amb el professor.
- 3) La qualificació final serà el promig de la nota obtinguda en els dos exàmens parcials i els exercicis que es realitzaran al llarg del curs. Per realitzar el promig s'exigirà una nota mínima en els treballs i els exàmens.

6. Bibliografia i recursos

Textos de lectura obligada. Bloc de contingut I: Grup Disseny de Producte

- De Micheli Mario. *Las vanguardias artísticas del siglo XX*. Cap 9 "La regla del abstraccionismo" Madrid: Alianza, 2000.
- Campi, Isabel. *La idea y la materia Vol. I. El diseño de producto en sus orígenes*, Cap. "El art Nouveau o el problema de la materia y el espíritu" i Cap. IV "El fin de una época y el inicio de otra". Barcelona: Gustavo Gili, 2007.
- De Fusco, Renato. *Historia del diseño*. Barcelona: Santa & Cole, 2005.

Bibliografía general

- Hollis R. *El diseño gráfico*. Barcelona: Destino, 2000.
- AA.VV. *Fundamentos del diseño gráfico*. Buenos Aires: Infinito, 2001.
- Colquhoun, Alan. *La arquitectura moderna, una historia desapasionada*. Barcelona: Gustavo Gili, 2005.
- Frampton, Kenneth. *Historia crítica de la arquitectura moderna*. Barcelona: Gustavo Gili, 2000.
- Campi, Isabel. *Iniciació a la història del disseny industrial*. Barcelona: Edicions 62, 1994.
- Fiell, Charlotte & Meter. *Diseño del siglo XX*. Colonia: Taschen, 2005.
- Foster, H.; Krauss, R.; Bois, Y. *Arte desde 1900*. Madrid: Akal, 2006.
- Heskett, John. *Breve historia del diseño industria*. Barcelona: Ediciones del Serbal, 1985.
- Massey, Anne. *El diseño de interiores en el siglo XX*. Barcelona: Destino, 1995.
- Torrent, Rosalía, Marín, Joan M. *Historia del diseño industrial*. Madrid: Cátedra, 2005.
- Argan, J.C. *El arte moderno: Del iluminismo a los movimientos contemporáneos*. Madrid: Akal, 1991.
- Benjamin, W. *L'obra d'art a l'època de la seva reproductibilitat tècnica*. Barcelona: Edicions 62, 1983.
- Ramírez, J.A. *Medios de masas e historia del arte*. Madrid: Cátedra, 1976.
- Müller-Brockman, J. *History of the poster*. Zürich :ABC Verlag, 1971.
- Barnicoat, J. *Los carteles, su historia y su lenguaje*. Barcelona: Gustavo Gili, 1973.
- Gallo, M. *The poster in history*. London: The Hamlyn Publishing, 1975.
- Meggs, P.B. *Historia del diseño gráfico*. México: McGraw-Hill. Interamericana Editores, 2000.
- Satué, E. *El diseño gráfico. Desde los orígenes hasta nuestros días*. Madrid: Alianza, 1988.
- AA.VV. *Diseño gráfico en la era mecánica*. València: IVAM Centre Julio González, 1999.
- Weill, A. *L'affiche dans le monde*. Paris: Somogy, 1991.
- AA.VV. *Art & Pub*. Paris: Centre Georges Pompidou, 1991.
- Lóthe, J.M. *XXe siècle s'affiche. 100 affiches témoins de notre temps*. Paris: Larousse, 2000.
- Saunders, D. *Le XXe siècle pub. Un siècle de publicité*. Paris: E/P/A-Hachette, 2000.
- Timmers, M. *The power of the poster*. London: V&A Publications, 1998.



-
- Livingston, A&I. *The thames & Hudson Dictionary of graphic design and designers*. London: Phaidon, 1998.
 - AA.VV. *Un siglo de carteles*. Barcelona: Gustavo Gili, 2003.
 - McKiston / Kitts. *Grafisme et design*. "Le libre". Paris: Florilège, 1989.
 - Spencer, H. *Pioneros de la tipografía moderna*. Barcelona: Gustavo Gili, 1995.
 - Ades, D. *Fotomontaje*. Barcelona: Gustavo Gili, 2002.
 - Jardí, E. *El cartellisme a Catalunya*. Barcelona: Destino, 1983.
 - Satué, E. *El diseño gráfico en España*. Madrid: Alianza, 1997.
 - AAVV. *Signos del Siglo. Cien años de diseño gráfico en España*. Madrid: DDI, 2000.
 - Domenach, J.M. *La propaganda política*. Barcelona: Edicions 62, 1963.
 - Pizarroso, A. *Historia de la propaganda*. Madrid: Eudema S.A., 1990.
 - Marzo, J.L. *Rendeix-te. Fulls volants i guerra psicològica al segle XX*. Barcelona: CCB, 1998.
 - Satué, E. *Los demiurgos del diseño gráfico*. Madrid: Mondadori, 1992.
 - Enel, F. *El cartel. Lenguaje, funciones, retórica*. Valencia: Fernando Torres Editor, 1974.
 - Moles, A. *El afiche en la sociedad urbana*. Buenos Aires: Paidós, 1976.
 - Fresnault-Deruelle, P. *L'image placardée*. Paris: Nathan Université, 1997.
 - Victoroff, D. *La publicidad y la imagen*. Barcelona: Gustavo Gili, 1980.
 - Péninou, G. *Semiotica de la publicidad*. Barcelona: Gustavo Gili, 1976.
 - Renau, J. *Función social del cartel*. Valencia: Fernando Torres Editor, 1976.
 - Cerezo, J.M. *Diseñadores en la nebulosa. El diseño gráfico en la era digital*. Madrid: Biblioteca Nueva, 1997.
 - AA.VV. *Ensayos sobre diseño. Diseñadores influyentes en la AGI*. Buenos Aires: Infinito, 2001.
 - Blackwell, L. *La tipografía del siglo XX*. Barcelona: Gustavo Gili, 1993.
 - Spencer, H. *Pioneros de la tipografía moderna*. Barcelona: Gustavo Gili, 1995.
 - Friedl, F., Ott, N., Stein, B. *Typo. Wann, wer, wie*. Köln: Könemann, 1998.
 - Sesma, M. *Tipografía*. Barcelona: Paidós, 2004.
 - Maldonado, T. *El diseño industrial reconsiderado*. Barcelona: Gustavo Gili, 1993.
 - Dormer, P. *El diseño desde 1945*. Barcelona: Ed. Destino, 1993.

Altres textos de referència

- Benévolo, Leonardo. *Historia de la arquitectura moderna*. Barcelona: Gustavo Gili, 1995.
- Colquhoun, Alan. *La Arquitectura moderna: una historia desapasionada*. Barcelona: Gustavo Gili, 2005.
- Charlotte & Fiell, P. *Diseño del siglo XX*. Colonia: Taschen, 2006.
- De Fusco, Renato. *Historia del Diseño*. Barcelona: Santa & Cole, 2005.
- Foster, Hal. *Diseño y Delito*. Madrid: Akal, 2004.
- Frampton, Kenneth. *Historia crítica de la arquitectura moderna*. Barcelona: Gustavo Gili, 2000.
- González García, Angel. *El Resto. Una historia invisible del arte contemporáneo*. Madrid: MNCARS, 2000.
- Ibelings, Hans. *Supermodernismo. Arquitectura en la era de la globalización*. Barcelona: Gustavo Gili, 1998.
- Massey, Anne. *El diseño de interiores en el siglo XX*. Barcelona: Ed. Destino, 1995.
- *Open House. Architecture and Technology for Intelligent Living*. Vitra Design Museum, 2007.
- Tafuri, Manfredo y Dal Co, F. *Arquitectura Contemporánea*. Madrid: Aguilar, 1978.
- Torrent, Rosalía y Marín, Joan M. *Historia del diseño industrial*. Madrid: Cátedra, 2005.

7. Metodologia

Les sessions son bàsicament classes magistrals on el professor exposa detalladament el contingut del temari i es reserva el final de cada classe per a la discussió, el debat i l'aclariment de conceptes. Dins aquest espai d'intercanvi, també el professor plantejarà hipòtesis als alumnes com a incentiu de la reflexió i debat.

Exàmens:

Es faran dos exàmens eliminatoris (1er. a mig semestre; 2on a fi nal semestre) de reconeixement d'imatges.

Treball de recerca Bloc de contingut I: Grup Disseny de Producte

Comparar dues obres de la mateixa família però de dues èpoques diferents compreses entre 1900 i 2000. Els alumnes de producte poden triar vehicles, electrodomèstics, mobles, objectes de taula, etc. Els alumnes d'art poden triar pintures i escultures. Tothom pot triar obres d'arquitectura.

El treball haurà de tenir obligatòriament:

1. Crèdits complets del treball i dels alumnes a la coberta
2. Propòsit o definició d'objectius (raons argumentades per les quals s'han triat les dues obres)
3. Una fitxa tècnica de cada obra: foto, plànols generals, autor, any, lloc, (museu, empresa, col·leccionista)
4. Una breu i documentada ressenya històrica de cada peça
5. Establiment de criteris de comparació. (estètics, econòmics, tècnico-constructius, socials, tipologia, etc.)
6. Aplicació dels criteris de comparació
7. Conclusió



8. Fonts d'informació

Treball de recerca Bloc de contingut 2: Grup Disseny Gràfic

Versarà obligatòriament sobre temes específics de disseny gràfic relacionats directament amb el programa del curs. Interessa que, a més a més d'establir el marc general i trets generals de l'evolució del moviment o autors estudiats, contingui una part considerable d'anàlisi d'obres i de comparació amb obres d'altres autors, o, fins i tot, d'altres èpoques, tot cercant-ne algun nexa discursiu.

De cada obra analitzada cal fer una fitxa tècnica i una breu ressenya.

Els treballs han de tenir obligatòriament índex, paginació, notes o cites a peu de pàgina, imatges de qualitat correctament documentades, bibliografia i pàgines web utilitzades.

Es tindrà en compte la presentació digna del treball (no necessàriament luxosa), però sí estructurada segons criteris de disseny de la informació.

8. Activitats de l'estudiant

Activitats dins l'aula:

Tal com s'explica a l'apartat de "metodologia", les classes son en part magistrals i en part de discussió i debat sobre els conceptes i continguts explicats,

Activitats fora de l'aula:

L'estudiant haurà de dedicar una mitja de 40 hores a la lectura dels textos obligatoris: llibres, capítols seleccionats, catàlegs, articles de revista, etc. Aquestes lectures seran avaluades amb els exàmens. D'altra banda, l'alumne dedicarà aproximadament 30 hores a la realització del treball de recerca: entre lectures, investigació, plantejament i desenvolupament. Finalment, les visites recomanades a centres d'art, museus, i els passis de pel·lícules, etc., suposen unes 8 hores més de dedicació autònoma.

